

Криміналістичні проблеми фіксації та оцінки цифрових доказів з мобільних пристроїв в умовах воєнного стану

Андрій Гусак

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Волинь, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2142-5193>, e-mail: annamax@ukr.net

Досліджено проблеми фіксації та оцінки цифрових доказів з мобільних пристроїв у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. Визначено основні види цифрових доказів і їх криміналістичні особливості, зокрема змінюваність, залежність від програмного забезпечення та складність забезпечення цілісності. Проаналізовано основні проблеми фіксації цифрових даних, поміж яких ризик їх втрати або спотворення, відсутність уніфікованих процедур, складність роботи в польових умовах і вплив людського чинника. Окрему увагу приділено труднощам оцінки цифрових доказів, пов'язаним із забезпеченням їх допустимості, перевіркою достовірності, інтерпретацією даних і залежністю від висновків експертів. Обґрунтовано необхідність адаптації криміналістичних підходів до умов воєнного стану та запропоновано напрями вдосконалення, зокрема стандартизацію процедур, користування спеціалізованим програмним забезпеченням, підвищення рівня підготовки слідчих і розроблення алгоритмів дій у польових умовах.

Ключові слова: цифрові докази; мобільні пристрої; кримінальне провадження; фіксація доказів; оцінка доказів; воєнний стан; криміналістика; електронні докази.

Forensic Issues of Recording and Evaluating Digital Evidence from Mobile Devices under Martial Law Conditions

Andrii Husak

The paper examines the issues of recording and evaluating digital evidence obtained from mobile devices in criminal proceedings under martial law conditions. The main types of digital evidence and their forensic characteristics are identified, including variability, dependence on software, and challenges in ensuring data integrity. The key problems of recording digital data are analyzed, such as the risk of loss or alteration, lack of unified procedures, difficulties in field conditions, and the impact of the human factor. Particular attention is paid to the challenges of evaluating digital evidence, including admissibility, verification of reliability, interpretation of data, and dependence on expert conclusions. The necessity of adapting forensic approaches to martial law conditions is substantiated, and directions for improvement are proposed, including standardization of procedures, use of specialized software, professional training of investigators, and development of field operation algorithms.

Keywords: digital evidence; mobile devices; criminal proceedings; evidence recording; evidence evaluation; martial law; forensic science; electronic evidence.

У сучасних умовах цифровізації суспільства мобільні пристрої (смартфони, планшети) стали одним з основних джерел доказової інформації у кримінальному провадженні. Вони містять листування, мультимедійні файли й геолокаційні дані, що можуть мати доказове значення [1, с. 3—5].

Специфіка мобільних пристроїв як носіїв доказової інформації полягає в можливості швидкої зміни або знищення даних, що зумовлює необхідність дотримання чітких процедур їх фіксації [2, с. 104—106].

В умовах воєнного стану підвищується ризик втрати або спотворення цифрових

даних, а також ускладнюється дотримання процесуальних вимог щодо їх фіксації [3, с. 533—534].

Належна фіксація цифрових доказів з мобільних пристроїв безпосередньо впливає на їхні допустимість і достовірність у кримінальному провадженні, а порушення встановлених вимог може призвести до визнання таких доказів недопустимими [4, с. 210—212].

Цифрові докази з мобільних пристроїв є різновидом електронних доказів, що створюються, зберігаються та передаються у цифровій формі й можуть бути застосовані

для встановлення обставин кримінального правопорушення [5, с. 44—46].

До таких доказів належать повідомлення, мультимедійні файли, геолокаційні дані й інформація з мобільних додатків, які безпосередньо відображають обставини вчинення кримінального правопорушення [3, с. 533—534].

Криміналістичні особливості цифрових доказів полягають у їхньому нематеріальному характері й можливості зміни або знищення, що зумовлює необхідність дотримання спеціальних процедур їх фіксації [4, с. 209—211].

Специфіка мобільних операційних систем (*Android*, *iOS*) впливає на способи збереження та вилучення даних, що ускладнює їх дослідження і потребує застосування спеціалізованих криміналістичних засобів [6].

Фіксація цифрових доказів з мобільних пристроїв є складним етапом кримінального провадження, оскільки від правильності її здійснення залежить можливість застосування таких даних як належних і допустимих доказів. Однією з основних проблем є ризик втрати або зміни інформації, зумовлений технічними особливостями мобільних пристроїв і їх залежністю від програмного забезпечення [1, с. 118—121].

Важливою проблемою є відсутність уніфікованих процедур фіксації цифрових доказів, що призводить до різних підходів до вилучення та закріплення даних і створює ризики порушення процесуальних вимог [2, с. 105—107].

В умовах воєнного стану ускладнюється швидке вилучення цифрових доказів у польових умовах, що може призвести до втрати або пошкодження інформації [7, с. 642].

Людський чинник також впливає на якість фіксації доказів [3, с. 534—535].

Окрему проблему становить забезпечення цілісності цифрових доказів, оскільки будь-яке втручання без належної фіксації може поставити під сумнів їхню достовірність [4, с. 212—214].

Особливістю сучасних умов є те, що фіксацію цифрових доказів дедалі частіше здійснюють не в лабораторних, а в польових умовах, що змінює вимоги до криміналістичних

методик і потребує їх адаптації до оперативного користування.

Оцінка цифрових доказів з мобільних пристроїв пов'язана з низкою складнощів, що впливають на користування ними в кримінальному провадженні. Важливою проблемою є забезпечення їхньої допустимості у кримінальному провадженні [4, с. 212—214].

Складність становить перевірка достовірності цифрових доказів, оскільки вони можуть бути змінені або підроблені без видимих ознак, що зумовлює необхідність застосування спеціальних методів аналізу [2, с. 106—108].

Окремою проблемою є інтерпретація цифрових даних, яка залежить від контексту їх отримання та потребує зіставлення з іншими доказами [5, с. 48—50].

Важливим чинником є залежність оцінки цифрових доказів від висновків експерта, що створює ризик суб'єктивного трактування результатів дослідження [3, с. 534—535].

Чинні підходи до оцінки цифрових доказів не повною мірою враховують їхню технологічну специфіку, що створює невідповідність між процесуальними вимогами та практикою їх застосування.

Доцільним є впровадження єдиного алгоритму дій слідчого під час вилучення мобільних пристроїв у польових умовах з фіксацією основних етапів збереження цифрової інформації.

Удосконалення фіксації та оцінки цифрових доказів з мобільних пристроїв потребує впровадження уніфікованих стандартів і процедур, що регламентують порядок їх виявлення, вилучення та дослідження [2, с. 107—109].

Важливим напрямом є користування спеціалізованим програмним забезпеченням, яке забезпечує збереження цілісності даних і можливість перевірки їх достовірності [1, с. 124—127].

Необхідним є підвищення рівня підготовки слідчих у сфері роботи з цифровими доказами, що дасть змогу зменшити вплив людського чинника [3, с. 535—536].

В умовах воєнного стану важливим є розроблення алгоритмів дій у польових умовах для забезпечення збереження цифрової інформації [7, с. 642].

У процесі дослідження встановлено, що мобільні пристрої є одним з основних джерел цифрових доказів у кримінальному провадженні, які характеризуються високою інформативністю та здатністю відображати дії особи в цифровому середовищі. Водночас їхня специфіка зумовлює підвищені ризики втрати, зміни або спотворення даних.

Виявлено, що основними проблемами фіксації цифрових доказів є відсутність уніфікованих процедур, складність роботи в польових умовах, вплив людського чинника та необхідність забезпечення цілісності інформації. Оцінку таких доказів ускладнено

питаннями їхньої допустимості, перевірки достовірності, складністю інтерпретації та залежністю від висновків експертів.

Обґрунтовано, що підвищення ефективності користування цифровими доказами з мобільних пристроїв можливе за умови стандартизації процедур, застосування спеціалізованого програмного забезпечення, підвищення рівня підготовки слідчих і розроблення алгоритмів дій у польових умовах. Це зумовлює необхідність перегляду традиційних криміналістичних підходів до роботи з цифровими доказами в сучасних умовах.

Перелік джерел посилання

1. Casey E. Digital Evidence and Computer Crime: Forensic Science, Computers and the Internet. 3rd ed. Amsterdam : Elsevier, 2011. URL: <https://rishikeshpansare.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/02/digital-evidence-and-computer-crime-third-edition.pdf> (дата звернення: 09.04.2026).
2. Kohn M., Eloff M. M., Eloff J. H. P. Integrated Digital Forensic Process Model. *Computers & Security*. 2013. Vol. 38. P. 103–115. DOI: 10.1016/j.cose.2013.05.001 (дата звернення: 09.04.2026).
3. Звегінцев А. І. Слідчий огляд телефону з метою вилучення комп'ютерних даних. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 16.04.2025). Вінниця, 2025. С. 641–643. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/eeaf609b-dfc1-42ed-a07e-edbe3103718b> (дата звернення: 09.04.2026).
4. Курман О. В. Мобільні телекомунікаційні засоби як носії важливої доказової інформації: перспективність та проблеми дослідження. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 532–536. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290791> (дата звернення: 09.04.2026).
5. Макаров В. С. Особливості криміналістичного дослідження мобільних пристроїв на операційній системі Android. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2025. № 4. С. 378–384. URL: <https://visnyk.univd.edu.ua/index.php/VNUAF/article/view/973> (дата звернення: 09.04.2026).
6. Метелев О. П. Цифрові докази у кримінальному процесі: видова характеристика. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 1–2. С. 42–53. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/34> (дата звернення: 09.04.2026).
7. Фоміна Т. Г., Рачинський О. О. Електронні докази у кримінальному процесі: проблемні питання теорії та практики. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3 (102). Ч. 2. С. 207–220. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/27680221-cf9d-4969-9ec4-bb8f334a9448> (дата звернення: 09.04.2026).